

Núm 110

Tomo 10

nós

CATLÁS

BOLETÍN MENSUAL
da
CULTURA GALEGA

Direitor Literario
Vicente Risco

Direitor Artístico
Alfonso R. Castelao

Administrador
ANXEL CASAL

DIRECCIÓN E REDACCIÓN:

Sto. Domingo, 47—OURENSE

ADEMINISTRACIÓN:

Hortas, 20 — SANTIAGO

ABONAMENTO

<i>Doce números, na Península</i>	6'00 pesetas.
<i>Fora da Península</i>	8'00 "
<i>Número solto</i>	0'70 "

NOTA

Este boletín non publicará mais orixinais qu'os que foran directamente solicitados pol-a Dirección. Tampouco se fai solidario das ideas n-eles emitidas, a non ser das que por non iren rubradas, enténdense que son da Redacción.

Os pagos son adiantados e os gastos de xiro de conta dos suscritores

SUMARIO

FIESTRA, por ALVARO CUNQUEIRO.
MONROY, (Vidas noiesas), por ALVARO DE LAS CASAS.
NORIEGA VARELA, POETA DA MONTAÑA (Conferencia), por AQUILINO IGLESIA AL-
VARIÑO.
DA ALEMAÑA, por VICENTE RISCO (proseguimento).
OS HOMES, OS FEITOS, AS VERBAS, pol-a REDACCIÓN.

IMPRESA "NÓS"

Facturas - Estados - Libros - Revistas
e toda crás de traballos tipográficos

Trasmitanos os seus encárgos

Hortas, 20

SANTIAGO

Sto Domingo, 47-2.º

Ourense

Vicente Risco

Abogado

BOLETIN MENSUAL DA CULTURA GALEGA

Ano XV ★ Ourense 15 de Febreiro do 1933 ★ Núm. 110

F I E S T R A

A RAIMUEDO AGUIAR.

Alumna desprendida do ar a mais outura.
Meridiana en sorrisas de seis côres.
Tempo. Inicial. Paisaxe ao descuberto
De senos limpos i-ágoa casi aérea,
Torre en arista pura i-arco enteiro.
Soedade en portas de temporal en risa.
Ollo. Fiñal. Semente voandeira.
De tempo a tempo carriola despexada.
Nivel de mar e fondo diamante
Sol e soma. Canzón. Luas dormidas
prado e solaz de pastos en brancura.

ALVARO CUNQUEIRO.

VIDAS NOIESAS

M O N R O Y

POR ALVARO DE LAS CASAS

BRINCA a rapazallada na derradeira pándega do antroído; agasállase a mocidade á tecer seus namoros co rechouchío dos primeiros xilgaros. Serán equinoicual con cheiro de campias aínda húmidas de orballos e xa ferventes de quenturas; serán festeira na que os vellos, envoltos en catro farrapos, escorrentan a friaxe dos hosos aos arrempuxóns.

Nos balcóns do Círculo de Recreación, aínda no número vintecinco da Corredóira, botan longas parrafadas os vellotes, inquedados de emocións serodias, namentras as donas se enfeitan pra o baile remexendo nos arcóns labrados a búsqueda dos derradeiros traxes de corte e cerimonia. Noia rebule, helénica e petrucial, no solpor esvaído que fai tremelucir as ondas entr-os piñeiras verdes decentes da Barquiña.

Pairan os morcegos en volta da torre graniteca de San Martiño, e baten Anxelus os sinos labregos do Obre. No mosteiro de San Francisco o frade velliño recen chegado de Herbón, ensaia no órgano o Miserere que lle mandou de Florencia o Pdre. Reinomi di Vanto pra as tebras da Paixón, e por tras das portas ben pechadas da capela das Trinitarias as freiras pregan á Deus, en salmos e salaios, por que nas outuras sexan ouvidas as recomendacións apostólicas de Pío IX.

Unha hora... dúas... As mocías puntelán na sala do Círculo pавanas e polkas, gaivotas e rigodóns, no beixa-man fidalgo dos rapaces, os máis deles vidos oito días denan-

tes das aulas compostelás de Varela Montes, Andrey, Teixeira e Sánchez Freire. Todas son coñecidas, unhas pol-a súa fermosura e as outras por aquela liña inconfundible que só dan os anterros pazos da ría, orgullosos de brasóns e solainas. Eiquí está Amadora Medina axeitada de damaña francesa, tal cual aquelas que se viran nos meigos desenos de Wateau, e Adeliña Riva enloitada com-unha condesiña de Felipe IV, e a súa irmá Xuliña, branca e saudosa como a Ofelia de Hamlet, e tantas máis, a maior parte delas á locir brillantes traxes da Terra, feitos pol-as tecedeiras do Ulla, i-entr-elas velahí unha forasteira de Porto do Son, forte e guerreira, embonetada d-astrakan i-envolta en capa branca coma a valente polaca Postowjoff, pol-a independencia da súa patria encadeada no castelo de Jetomir. Que noite, amigos! Eberilda Medina embelica á xente á cantar o rondó da *Sonnámbula* posto na moda pol-a Patti, a rival temibre de Jenny Luid según os boletís, i-Élvira de Andrés Moreno, manseño, di aqueles versos de Ventura Ruíz Aguilera, lidos no «Museo Universal» de vinsete de setembro de 1863.

En la fuente de agua dulce
que hay al pié de la montaña,
cayó una lágrima mía.....
la fuente se ha vuelto amarga.

e aínda oxe as tradicións falan da súa voz inimitable, doce e dramática, com-a d-aque-

la Carolina Santoni qu'estremecera aos púbricos da Europa co-a *Francesca de Rimini*, e conmoveira á hespañola fidalguia cortesá a *Maria Giovanna*.

Noite de 14 de febreiro de mil oitocentos sesenta e seis. Louca ledicia que estoira no ar, com-un fogo venecián, e prende nos peitos valdeiros de mágoas, e fai trenguelear as olladas n-un bruxo cizagueo pagán.

Entra na sala un fato de rapaces vestidos de Anamitas á semellanza dos embaixadores chineses que faguia pouco cumprimentaran á rainha Sabel, da man do primeiro ministro marqués de Miraflores. Olla que veñen doirados coma meiodías! As nais serán satisfeitas de ollalos así e as noivas fan roda pra velos millor. Entran calados, silenzosos, tristesiros. Un adiantase, incerto de fala e d-andar, e tateixa:

— Na sala de xogo, morreu n-este intre o marqués de Monroy.

E arrepiadas, as mulleres tremen coma vorvoretas á se queimar na lus d-unha lámpada.

II

Noite de Antroido de 1866. Despois da cea o seor marqués chega ao Circulo á xogar meio cento de onzas, sin importar da danza nin da festa. O seor marqués ven todal-as noites do ano á locir os curos que lle mandan os renteiros das suas imensas debesas extremeñas. Cando lle dá mal o naipe, perde risoño e aristocrático, com-un bó xentilhome da corte sensibre e romántica de Marion Lescaut. Cando lle alumia a sorte, estoupa á rir com-un satisfeito vinculeiro montanés de lameiros e searas á ermo, e, chiscándolle o ollo ao veciño, di:

— Os meus vellos están de boas.

Cando gañaba gardaba os cartos e, denantes de se deitar, ía efe mesmo á dar o tesouro pol-as portas dos coitados oindo com-as mullerciñas dos mariñeiros, famentas pol-a ruín colleita das dornas, salaaban ao velo:

— Deus o traia con ben!

E ao seor marqués parecíalle qu-aquelas bendicións resoaban na ría adiante, levadas nos focos dos bergantís, qu-en tal hora loitaban na marusia enfiando a volta de Montelouro.

Esta noite o seor marqués está de boas; xoga con moita sorte. D. Pedro de A. Curiel non acouga á comentar:

— Oxe os probes de Noia teñen gañados trinta mil réas.

E o marqués, que cando perdía perdía do seu e cando gañaba dáballo aos probes, esmigalla aos compañeiros de partida dando sempre na carta certa. Un xogador, xa valdeiro, érguese e vai á dar unha voltiña na sala; outro suprica que lle empresten catrocentos réas. Séntanse outros recontando os seus aforros, na sospeita de que han ficar eiquí: o marqués esta noite gaña sempre. Leva esborrallado á unha dúcea de banqueiros e vai debullar ao que resta. Mais de súpeto o seor marqués cala, esváiselle a ollada, branquexa, aperta as mans, e fica morto sobre os ouros que han sere mañan a esmola de todal-as xentes de mar. Chega correndo seu bó amigo o médeco D. Blas Agra; escóitalle no peito, pálpalle nas monecas, míralle nos ollos..... Morto!

(Oh tí, meu bó marqués, fidalgo e labrego, estrano de corpo e propio d'a alma! Ainda te estou á ollar, co teu lebreu e tua espingarda, pol-as touzas de San Lois. Vêxote aínda tal cual estás no daguerreotipo do pazo, branco com-unha gaivota, na beiramar. Loado sexas tí, pai dos coitados, maorazgo da millor caste de lembranzas. Acouga na tua campa qu-eu teño de ire, romeiro pol-os catro hourizontes, á carpir miña dór pol-a tua morte, con catro mariñeiros á rente, catro vellos mariñeiros de Noia, deses que foron á escorrentar medos ao mar do Gran Sol, e á queimarse nas ondas de Maracaibo, e á desfaguer xelos costeiros na Terranova; teño de ire con catro mariñeiros noiases que en todal-as augas do mundo deixen o teu nome no seu ronsel.)

III

A marquesa, linda com-un caravel, está no seu pazo de Compostela, ifiorante de todo. Na serán ten de faguer cumprimentos ao Arcebispo, e a doncela pasa o tempo en botar auga de rousas nas rendas e máis en dispoñer o polison: hai xuntanza de donas fidalgas, chamadas pol-o metropolitan D. Miguel

García Cuesta. N-unha almofada de tisú, xa lostregan as xoias de brilantes que a marquesiña locirá por aqueles salóns ecreséísticos, imponentes de luxos nos tempos de Malvar.

Chegou de Noia un amigo da casa que agora está de conversa co-a ricafemia. Traílle as novas nefastas, e non topa verbas pra encomenzar. A marquesa, sinxela com-as fadas dos contos, pergúntalle pol-os seus probes. Quere saber de todos, un por un: da saúde de Bastian, o patrón; de coma lle vai ao Caramuñá co-a nova gamela; do fillo doente da Xoquina de Lousame; do Xosé da Chainza; da velliña á quen ll-ardeu a tenda na rúa da Axuda.

—Heilles levar moita cousa cando alá vaia.

O cabaleiro lémbrese da encomenda e prepara o diálogo.

—Vosamercé é unha santiña do ceu, e Deus halle dar moita resiliación pra todas as angueiras e pra cantas mágoas lle viñeren.

—Unha santa?

E sorri com-as Virxes do Fra Anxélico, lumiosa de purezas. Entón o cabaleiro sorri tamén: acórdase de aquela mañan en qu-a marquesiña, máis nena, ía pol-a ribeira do Curro e uns rapaciños que a viron axoelláronse decindo uns á outros:

—Faguei o Pol-a Sinal que pasa Nosa Señora do Carme,

E a conversa desliese, com-unha tocata de crave, com-unha balada nórdica. O cabaleiro volta á se lembrar da traxedia, e treme de dor. Dan a sua dúcea de badeladas os sinos da Berenguela, e a marquesiña éncomenza:

—*Angelus Domini nuntiavit Mariæ.*

—*Et concepit de Spíritui Santi* — responde o cabaleiro.

E, á final, prega:

—Pol-os nosos mortos D. Eduardo. Un Pater Noster pol-a i-alma...

E D. Eduardo córtalle atorreado:

—Do seor marquês de Monroy, que onte morreu en Noia.

—*Pater noster qui est in coelis, santificetur nomen tuum...*

E logo rompe á chorar, desfeita en bágoas de noivado.

IV

Onte de noite chegou a marquesa, en esmagador viaxe d-a cabalo, pol-os vieiteiros da Balouca e Toxos Outos; un viaxe feito sin máis compañía que a de D. Eduardo e o capelán. Pasou a noite en oraciós e choros e mañeceu co-a ideia de non s-arretirar de xunto ao seu morto até deixalo na terra.

Longo foi o día, de longas horas interminabres, n-aquele pazo pechado pra todos.

A marquesa ten ditas órdes pra que ningún saiba do enterro, que s-ha faguer ás duas da mañan. N-esta hora chegan ao portón D. Blas Agra e D. Enrique, e máis o crego D. Nicolás Pablo de Mera. A marquesa quere que sexa un enterro dos máis probesiños, e segue na teima de acompañalo hasta o derradeiro intre. Pro fora, no campo de San Francisco, están os irmáns, os fillos, todos aqueles mariñeiros á quen D. Diego falaba con tanto agarimo, e con eles os máis dos directivos do Círculo, amigos todos. E alá vai o cortexo camiño de Santa María a Nova, rúa endiante, entr-os berros de dór dos coitados.

—Adeus, noso pai! —Adeus, frol da fidalguia! —Adeus, sangue nobre que nos deche o teu sangue! —Adeus, infante da surrisa bunita!...

O luar, límpido, envolta en brancuras a paisaxe e sombreia nas testas espidas do pobo que negreian de inconsolos tral-o cadabre do bó noiés. Ouvea un can ao lonxe, pol-as sebes de Manle. Fungan, co ventíño mariñán, os alciprestes do bairro de Pontecanal, e tilinteja na lonxanía un alalá a esmorecer nas revoltas de Pontenafonso:

Indo pol-o mar abaixo
ó aire rifóume a vela;
Nosa Señora da Creba
díume o pano para ela.

E unha estreliña núbil, fuxir do branco erotismo da lúa, acéndese de vergoñas na testemuña de tantas costelaciós.

Chegan ao sagrado. O abade bota o seu *Recorderis*, e axudado por D. Enrique e D. Blas, e a propia marquesa, deixa na caba o corpo xiado de Don Diego María de

Varela e Abraides, sobr-o que háse pôr unha lousa co-estas liñas.

«Aquí yace el señor Marqués»

e máis nada.

Xa alumando o sol por riba dos outeiros de Cuido, o abade pónse á escribir no seu libro de defuntos a partida, consiliando que o enterro se fixo «no con tal ostentación de marqués, sino con la humildad del pobre, de cuya clase se componía el mayor número de acompañamiento». Papa un chocolatiño, e comenza á rebulir pr-os oficios aos qu-han vir corenta cregos da bisbarra.

O marqués era fillo de D. Vicente Carlos de Varela e Caamaño e de Dona María das Doras Abraides e Castelo. Morreu aos cincuenta e tres anos.

V

Pol-a rúa dos Loureiros enriba, en procura do mosteiro do Carmo, vai a marquesa de Monroy soñña, en súplica das vestes monxiles. Chove á máis non chover e a cidade semella envoltarse en néboas, nun neboeiro atránte doce e melancónico. Pasan co-as suas banastas e gueipos as mulleriñas de

Sar despois de mercar o peixe aos sardiñeiros de Esteiro e de Portosín. É aínda cediño, e os sinos das vellas abadias chaman á misa dand-as torres de San Paio, Santa Crara, Belvís... Cabalgan nas suas bestas, xa de volta, as regateiras das aldeas veciñas, e pol-os arredores da Universidá troulean os estudantes á palicar co-as criadiñas que veñen do Campo da Leña.

Entrábrese o portelo do Carme, e rosma a porteira, famenta, desfarrapada e homildosa com-o povero de Asís:

—Quén é?

—Penso que xa están na miña espera.

—Logo vosamercé é a seora Marquesa...?

—Non, miña irmá; son María do Carme Mariño, sin máis alcuñas.

E a linda marquesiña noíesa, fica pechada pra sempre entr-as húmidas muradelas do mosteiro máis probe de Sant-Iago.

* * *

Esta é a exemprar histórea que me dixeron e que eu repítovos oxe co-a fonda emoción de quen vos conta unha antiga lenda de cabaleiros e de santos d-eses qu-andan nos pergameos do mundo todo e nas irexas de todo o mundo.

NORIÈGA VARÈLA, POETA DA MONTAÑA

CONFERENCIA PRONUNCIADA NO «CENTRO O. DE CULTURA» DO FERROL

POR AQUILINO IGLESIA ALVARIÑO

SEÑORES:

Falar dun poeta eleva sempre os espíritos, inda os máis faltos de sensibilidade. Un poeta é sempre un home senlleiro que por falta de comprensión — incultura, espírito estopento da xente — acostumamos a prexuzgar un excéntrico. Mais as excentricidades dos poetas, chegan a prender as almas, e, no decorrer dos anos, convírtense en leises vivas dos pobos.

Por iso, ao ser invitado a dar esta conferencia, me parecéu acertado facer unha deambulacón lírica pol-os carreiros das posesións emotivas dun dos mellores poetas da nosa terra: Antón Norièga Varèla, autor de «Montañesas» e «D'o Ermo».

Ao escoller como asunto das miñas vèrbas a obra deste grande poeta galego — o través da cual sentimos toda a complexidade do problema da Terra, — e vemos con claridade os roteiros sentimentais das arèlas da Raza anóamos esta conferencia ás que lle precederon pol-o que se refire ao seu significado i-á sua entraña ideal, sin facer por iso de Norièga un poeta político, nin siquiera un poeta naziista, pol-o estilo de Pondal e Cabanillas.

Norièga Varèla é un poeta nidiamènte lírico, que cantou a sinxeleza do noso vivir aldeán, i-a humildade das floríñas da urce e da braña montesía, de onde lle vén o seu nome de «poeta da montaña».

«Cantor do Ermo» e «Poeta da Montaña» son os nomes que se lle vénen dando, e sirven de presuposto pra o xuicio da sua obra. Eu, fillo da montaña máis esgrevia da Galiza, que levo na miña i-alma — escondida — a ascesis angustiosa d'estes alongados e severos horizontes de serras nevadas, creio-me na obrigación de examinar o contido d'estas vèrbas con que a Norièga Varèla, sin que se teña profundizado gran cousa na sua obra, se vén calificando.

De aquí arranca a traieutória que iréi curvando en toda a conferencia. Pol o tanto, non esperedes que me pare a sopesar a lírica de Norièga, a facer apoloxías, a comparar valores, a buscar escólas. É iso unha labouira que creo noxènta n-unha conferencia: tratando-se sóbor todo d'un poeta que, como Norièga, paseia con xustiza e dinidade o seu nome pol-o mundo.

Eu só pretendo internar-me na obra de Norièga para buscar a sua fonte emotiva máis profunda, que, á forza de tópicos, fomos tapando, día tras día, tomando como base lírica da sua obra, o atavío ambiental en que se desenrola.

Para mín a lírica de Norièga tèn máis de sentimental que de xeórxica, na sua diretriz íntima. O ermo dos seus vèrsos — onde hai sempre un espiño, un sabugueiro, un piñeiro isolado; urces, toxos e xèstas en flor, tan amigas do poeta — para mín non tèn razón de suxèto — obxèto cantado — sinón de es-

ceario en que se van amosando— rubidas a un sabugueiro, encerradas nunha lágrima de orvallo— categorías de outro orden.

Máis que o Ermo, nos versos de Norièga eu atopo a saudade do Ermo. Máis que a montaña, a saudade da montaña.

Comenzarèmos por percorrer a vida do poeta i-a súa formación emotiva para comprender a razón do leit-motif lírico da súa obra. Lògo analizando os conceptos absolutos do Ermo, comparándo-os co ermo dos poemas de Norièga, para ver a función que desempeña nos seus versos i-a razón en que é cantado.

* * *

António Norièga Varela nacéu en Mondoñedo, ó redor do 73. Mondoñedo era — entón como agora — unha cidade de vivir ritual, litúrxico e moinor. A noción do tempo, clara, definida, precisa, impónse alí sóbor todas as cousas, non nun senso industrial de cidade americana, sinón nun senso milenarista medioévico. Cada hora que dá o relóxo da Catedral bota unha sombra sóbor toda a cidade. Todas as cousas parecen recollerse nun minuto de Teoloxía, nun silencio recollido de remorso; i-unha angustia infinita abre as azas enórmes sobre os teitos oscuros de pizarra. Entón a i-alma da vila — fina e sensitiva — fuxe pol-os atallos, cara ás cumes de Labrada e de Lindín, por un lado, e pol-o outro, cara á Lorènzana i-ó Valedouro. Se despois das catro ou das cinco do serán chegamos a Mondoñedo, atoparèmol-o sin alma, valeiro, sin sentido.

Norièga debéu nacer n-un d'estes intres. Os seus primeiros vinte anos na vila natal non puideron engaiolar o seu espírito na preguiza devòta do seu vivir. Estudante no seminario, fixo-se un bon latino, que bebéu, na mesma fonte, a i-auga nòviña de Virxilio. De Virxilio e quizaves de Horacio, herdou a noncoidanza, o amor pol-as cousas sinxelas da aldea, o anseio da vida anónima, sin complicaciós e sin xenreiras. A i-hèrba verde e mollada de rósada das ribeiras do Masma faría-lle esquecer c-oa súa dozura elísea — somno mollior — os tèxtos de Zigliara e de Perrone, para regustar a voluptuosidade dos

amores de Corydon na égloga II do Mantuanò. Non era a sutileza de Xoán Duns e Tomás de Aquino a que prendía o seu espírito. Mais que o arco trilobado do xiloxismo, baixo o que fuxía a corrènte xeométrica do pensamento escolástico, gostaba d'unha foliada en Cesuras, «à luz esmorecida d'un candil vello», e d'unha incursión pol-as fèstas aldeáns de Labrada e Romariz, en busca do doce froito da mocidade, doado e sinxelo.

Como é natural, deixou entón o Seminario, para pervagar pol-os camiños do seu outimismo.

Nesta data fixo-se amigo de outro bon poeta de Mondoñedo, o médico Leiras Pulpeiro, espírito sinxelo, liberal fervoroso e romántico. E de capital importancia este dato. Non porque Leiras exercese influencia sobre a sensibilidade do novo poeta, senón porque esta amizade nos dá a chave para descubrir o orixe do matiz da obra de Norièga Varèla.

Dous poetas en colaboración apenas si se conciben autóctonos, sóbor todo cando hai un fondo sentimental común, como neste caso. Comprendèndo-o así os dous poetas, dividiron, como dous señores feudales, as posesiós a cantar. Leiras colléu pol-o Val, cara ás bocaribeiras mariñás e Norièga torcéu para a Montaña.

D'esta maneira a obra de Norièga caracterizóu-se, marcóu o rumbo a seguir, non no seu fondo lírico, senón no esceario ambiental en que se había desenrolar, e que foi — como tantas veces pasa en todos os órdes — o que había de fixar — non destacar — a personalidade de Norièga, inda que estívèse tan lonxe, como dirèmos, de constituir a categoría substancial da súa lírica.

Os poucos anos de salir do Seminario, foi de mestre para Foz. Xa conoía entón os camiños emotivos das cumes, e non se esquecería máis da paisaxe que levaba na i-alma.

Frènte ó mar bravo do Cantábrico que opón ramalazos salgados de raiba a moèca ciclópea da costa granítica que lle amosa os seus dentes arregañados, foi-se afirmando a súa saudade montañesa. Manda ás labèrcas montesías, perseguidas das gueivòtas mariñas, que òllen as azules montañas. I-él

mismo as olla. E non tarda en embrenhar-se n'elas aló en Calvos de Randín, en Orense, lógo en Trasalba, para vir despois, fai seis ou sete anos, tomar posesión do mesmo corazón da montaña, no norte de Lugo, nunha parroquia outa e clara, con un nome sinxelo e piadoso de letanía: Santa María Madanella da Graña de Vilarente, —da que tamén se acaba de marchar, creio que non para findar o seu desposorio lírico co as cumes, aos vizosos vales de Chavín.

Todo isto foi, ó meu ver, o que encarou a lírica de Noriêga pol-os atallos beirados de xestas e toxos das cumes de Mondoñedo, non pol-os carreiros isolados e lonxanos da outa meseta de Lugo. O espírito do poeta, encerrado no mesquillo horizonte en que o acabamos de situar, tiña que escoller ese camiño para dar saída ás ansias de orixinalidade que non podía menos de sentir. Mais para a efectividade de esta tentativa, que vemos realizada na verdade montañesa dos seus poemas — perfecto enmarcamento da súa lírica no escenario das cumes labregas — temos que ter en conta outros dous factores substanciales: as preferencias do seu espírito pol-a sinxeleza i-a humildade das cousas — eixe esencial da súa poesía — i-a educación clásica que recibiu no Seminario e refinou aquelas preferencias naturais que, pol-o seu lado, a facían a ela algo vivo, non valeira zaramallada retórica.

De aquí é doado comprender que, pouco a pouco íria criando o poeta — que sabería de cor a oda «Beatus ille...» — un marcado gusto pol-as cousas sinxelas e rudas que o fino espírito levóu a buscar nas nósas aldeas de costumes primitivas i antèrgas.

Non vamos a esculcar mais na vida do poeta. Quizaves nos fose perxudicial. O poeta é a súa obra. E se á súa obra non é o poeta, non será rên.

Conocida é, por outra parre, a época en que el saliu pol-os rueiros da nosa poesía, para que teñamos necesidade de falar de Rosalía, de Alfredo Losada, de Valentín Lamas Carvajal. Non se precisa. A obra de Noriêga no que tén de máis nido, hai que compensal-a en sí, fóra de toda relación — literaria sóbor todo — en canto a súa substancia emotiva.

Por iso, fronte a ela, sin levar no espírito fondos de leituras estrañas, é como debemos conquistar a base lírica da súa poesía, i-a función que n'ela desempeña o ermo.

* * *

O ermo pòde pensar-se en dúas direccións: en profundidade i-en outura. De ahí que podamos facernos dous conceptos do ermo: un cosmoxenio i-o outro metafísico.

O primeiro daría lugar a unha poesía de orixes como a de Hesíodo, a de Lucrecio, a de Píndaro e Teixeira de Pascoas. O ermo, entón, poboar-se de mitos, que lle dan un vivir obscuro, remoto i-olímpico. Unha ternura infinda amolèce o corazón, queimado de pasións dos penedos erosivos, i-un remorso de pecado orixinal arrastra os cantos rodados por todos os vieiros: Nas erosións seculares das montañas graníticas, aparece — daquela — a historia épica do xénese, a noite primitiva. Todo un mundo de soños paira sóbor das augas do segundo día xenésico, e baila nos trémolos de órgao do vento.

O concepto metafísico, en tróques, dá lugar á poesía ascética do ensimismamento e do silencio interior. O ermo, n-este caso, é a anxelización do home, no senso dos gnósticos. O asceta, secando as fontes dos ollos e da carne, adquire a verdadeira gnosis. Redime a lús da súa i-alma pol os tres sellos — oris, manus e sinus — de que nos fala o «Ertenki Mani». Poemas ascéticos nidos, neste senso, deberon ser os de Bardesanes e Harmonio, os dos Euchitas e Mesallianos de Panfilia e Licaónica. N-un grao menor, son tamén, ás veces, poemas do Ermo San Atanasio, o Nazianceno, Tertuliano e San Xerónimo.

Esta poesía xunta ó estoicismo de Zenón de Citium — cerebralista — a misticidade de Kapila e Patandjali — sentimentalistas.

É a flor máis nida do gnosticismo, que, como sabemos, no que tén de máis característico, era unha mistura de parsismo e filonismo. Os mesmos neoplatónicos sentiron no século III o ulido d'esta flor, que, contra o que á miúdo se pensa, tén menos de cristian que de búdica ou brahminica.

Agora ben. ¿Cal d'estes dous conceptos

encarna a obra de Norièga? Eu creio que non encarna ningún con plenitude. Tén algo do segundo, tendo fóra de ambos o céntrio de gravidade lírico, profundo e máis sentido.

Para que mellor poidamos darnos conta, botémos unha òllada esquemática ó máis saínte da súa obra, para ver hasta que punto se realizan ou non realizan n-ela os concèptos que enumeramos.

* * *

Norièga rube a Montaña, como Meser Francisco de Asís rube ao monte Auvèrnia, para falar cos paxariños e coas hèrbas, para beber a i-auga nòviña das fontes, que fixo nacer ó pé da súa ermida unha santiña milagreira, patrona de pastores e labrègos.

O Poeta vai á Montaña para valeirar o seu espírito florido encól da braña montesía, para facer florecer os cardos resequidos, para colmar de óleo os faroliños dos cruceiros, para acender unha estrela en cada espiña. Porque él é a ternura, o franciscanismo que se comprace en mimar a dór dos simples, dos esquecidos, dos débiles. Coma o Povel-lo, dí que a Pòbreza — a pòbreza de todas as cousas — é «irmansiña da súa sangue», acordando na miña memòria outro poemíña encantador de Jacoponi da Todi.

É esto non é pantelismo, como algún xa dixo. Norièga non ama as cousas por unha razón metafísica de identidade das mesmas i-o seu pensamento, coma un discípulo de Schelling ou Hegel, nin siquiera porque as cría animadas dun espírito divino que as identifique, como Xenófanes. Él ama as cousas por aquela razón de concència que a todas as fai distintas e boas, humildes, lédas, sinxélas, e pòbresíñas.

A divisa da Galiza, según él, non é o fouciño céltigo dos druídas, senón unha cruz sinxeliña. Porque a Galiza que él soña, é como él é: «dun natural piadoso, que inda pisar un verme lle repuna.»

A brètema que envòlve tantas veces a meiguice ruda das cousas nos seus vèrsos, é unha cèguíña, que sube pouco a pouco, pol-os carreiros beirados de urces e de toxos, que lle arrincan lágrimas de dór. A pièdade do poeta léva-o, entón, a traguerlle nas mans

unha raiòliña de sol, que faga das suas báguas unha lèdicia de xoièria. I-é que o poeta léva no seu corazón a lèdicia visionaria dos santos, e quèr que todo esteña alègre e lèdo por onde pasa. Por iso lle manda á abruia que alègre co a súa risa xocunda i-apasioada a soedade dos longos carreiros das sèrras.

As suas ilusiões saben dos carreiriños brañègos, entre espiñas orvalladas. Sabe das noites de luar, cando as estrelas se vèñen lavar ás pucharquiñas erosivas dos penedos, e das noites pechás de invèrno, én que a xistra degresa as mans dos picariños que vòltan co gado do monte, pra os que pide á Virxe, — que, aló a deshora, está cantando na súa ermida para adormecer o seu Meniño, — a alegría do lume bailando na lareira, a alegría parva e sinxèla das fogueiras de San Xoan.

I-é que él é un rapaciño máis. Discurre como un rapaz, e non lle pesa. Un vermiño de luz é pra él unha lèdicia íntima máis grande que o achádego d'un diamante.

Mais a Montaña — ao ir-se borrando á tarde todos istos feitizos pequeniños — sènte fondas saudades. Isóla-se. Reconcéntra-se, adequirindo a grandeza eremítica que praz aos anacoretas. I esto agríma-o como a un meniño. E faille pedir ao sol — cheio de angustia infantil — unha raiòliña, a derradeira, «pra que se rían os montes — e se alègren os penedos.

A súa i-alma de picariño sòfre cando pasan os vèntos, trotando como cabalos de Asia, nos seráns de Marzo, esmagando os ramalliños nòvos i-as hèrviñas cheias de báguas de ròsada, en que nin siquiera reparan.

A montaña, como substanza en sí, é algo dardo, medoñento, que él non se atreve a pedir nidia, tal como no seu concepto a aprendemos. Tén que tèr ó menos urzes, i-un piñeiriño ó menos, que él enfeitará de lua e de nève.

Lua e nève son a obsesión dos nenos. Ver cair devágríño as folèrpas — que son de prata — sentir no seu cuarto as pisadas silènzosas da lua, que anda ás apalpadadas, tropezan-do na soma das cousas.

A lua de Norièga mánda-a salir Nosa Señora, para que non se peguen as estrelas cos vagalumes. E nos brazos da lua, por fin,

deita a dormir o poeta a sua montaña labrega e campesia.

Este é o resume da obra viva de Noriêga, que caracteriza i-enmarca a sua figura no que tén de mais fino.

Postos n-esta outura media de onde vemos, por un lado, o desenrolo da sensibilidade lírica do poeta, e, por outro, a realización da sua obra, será-nos doado fixar a posición da Montaña nos vèrsos de Noriêga, dados os concèptos eremíticos eispòstos.

Dende aquí podemos ver que a obra de Noriêga está enmarcada na cume labrega, viva, toda sènsos, non no ermo isolado e silèncioso que aman os eremitas porque o seu pensámento repousa fóra do mundo, e quèren mantel-o en quietude, lonxe das festiñas mimosas da Natureza.

Ningún dos concèptos que do ermo nos formamos é o que percorremos pol-os vieiros dos seus vèrsos, perfumados de flores mareliñas dos toxales, onde as arañas tècen as suas redes para cazar estrelas de orballo onde baila o sol noviño de S. Xuán.

A montaña de Noriêga —aparte que non é cantada en razón de sí, senón en razón d'un algo humilde sinxèlo e lèdo que él atopa nas cousas das cumes labregas de Mondoñedo, como puidera atopar o nun mencer de sol escèntilante nas inmènsas pranuras de herba verde da Hungría, o que, por riba de todo, fai que a sua obra careza desa entraña eremítica que se lle vèn atribuíndo —está limitada en outura, en latitude i-en profundidade, o que non rèsta nada, con todo— xa non fai falla decil-o—ó seu mérito de poeta, xa que o seu reino lírico en sí é ilimitado.

Na outa meseta lucèense; sòliña, austèra, eremítica, non se acán os vèrsos de Noriêga. Eu situaría a sua montaña entre Lindín, Cadavedo e Montouto. Por estas parròquias que anainan no seu còlo —brando de brétemas— a cibdade enfermiña de Mondoñedo, maxino eu o poeta. Sería no mes de San Xoán en Romariz. Por un carreiro escondido por mestas xesteiras en flor, pasaría para as festas do Patrón, de parrafeio cun fato de carpazonas xarèlas. Tampouco faltaría do San Pedro de Armengoso, nin do Santiago do

Lindín. Pois xa dixèmos que a alegría de Noriêga é alegría de rapaz con traxe endomingado e zapatos nòvos, que anda a correr tras das varas dos foguetes.

Esta montaña que ollóu de mozo, foi proièctando na fontèla clara da sua poesía a sombra dos cruceiros dos camiños, dos toxales, das xesteiras en flor; das bidueiras brancas cubertas de neve, que lle lembran o avatar das hiades fuxitivas da mitoloxía clásica.

Mais esta concepción de Montaña, cheia de vida, rechouchante de niños e seivas nòvas, onde a roscira de Ovidio e de Catulo abre as suas rósas, roxas i-apaixoadas, co-a inxènnua naturalidade que pedía o desterrado do Ponto Eúxino, está moi lonxe do concèpto de montaña fragosa, de vida profunda e interior, con erosións seculares na sua pele, como versos ciclópeos das edades remòtas do caos orixinario. I-está moi lonxe do ermo isolado do eremita, que él lembra, con todo, algunhas veces —xa dixèmos que o seu ermo era saudade de ermo— e que sò atravesaba un córvo milagreiro, con un pan no pico para o estilita anxèlizado.

O ermo dos anacoretas, dentro e fora do Cristianismo, —suma simplicidade de formas, silencio, soledade, horizontes infinitos— é unha saudade de eternidade. A montaña de Noriêga —sinxeleza de formas, sombras pequeniñas rubindo por carreiriños outos, costentos de perfeición— é unha saudade de ermo.

O ermo preséntase-nos como unha plenitude total, ou, mellor aínda, como unha totalidade plena. Os versos de Noriêga, en tróques, non lógran nunca dar-nos iste senso de totalidade de montaña. Porque non pode ser, dado o segundo lugar que na escada das categorías líricas do poeta ocupa a Montaña, como agora veremos.

Pois do análise espectral que dos seus poemas fixèmos, aparece claramente que a categoría substancial —resorte lírico— da sua obra é a *humildade sinxèla e lèda*, non a *Montaña en sí*. Él canta, como dí nun poema,

«o que é pequerrechichiño
[miña xòya],
e non ten pai nin padriño
nin alma que d'el se doya.»

Canta o musgo porque
«é humilde
da índole do meu estro.»

De modo que inda que cantara o ermo mais esgrevío, non sería poeta do ermo, porque o non cantaba en razón de seu ser, senón en razón de algo alleo, sin relación substancial ningunha.

Noriega, pois, é «poeta da Humanidade,» «Cantor franciscán» nun senso de plenitude perfecto. Só nun senso transposto lle poderémos chamar «Poeta da Montaña», Cantor do Ermo.

Noriega Varela cantou as cumes labregas de Mondoñedo; é o poeta das froles do toxo e das xéstas, o lírico da urze e da abedoeira.

Máis debemos ter en conta que todo isto resulta algo simbólico na teoría emotiva de Noriega, cantado — quizáves sin clara conciencia do poeta — non en razón de si, senón en razón de algo incoercible, que constituíe o fondo lírico do poeta, i-é, como tantas veces repetimos, a *humildade sínxela das cousas, a inxenuidade dos seres imbeles e pobresíños.*

Este senso de humildade, de inxenuidade leda, de franciscanismo, eu creio que é o que gostamos, por riba de todo, no lirismo deste gran poeta que é Antonio Noriega Varela.

Teño dito.

Ferrol, San Martiño de 1932.

D A A L E M A Ñ A

V. MIUDEZAS DE BERLÍN

POR VICENTE RISCO

(Proseguimento)

Convén coller por Leipzigerstr, unha das mais lindas, ond'hai tendas mais elegantes, e por ond'anda millor gente, a jusgar pol a feitura e pol a vestimenta. Logo, torcer á esquerda pol-a Friedrichstr., chea n-iste pedazo, de bancos, almacés e comercio mais de batalla. E por ali, chegar á Unter den Linden.

Outro cantar son as ruas do vello Berlín. Coñezo ben dende Kupfergraben deica Alexander Platz. Alexander Platz, novela de Döblin, leenda de baixos fondos, de vicio e de comunismo. Pra un lado está o Mercado Central. Arredor, pol-as ruas aquelas, Nene Friedrichstr. etc., deica Klosterstr., cargan e descargan á mañá centos de cameós automóviles e de cabalos, antigos carros alemás, feitos de fortes traves, e carros de todol-os feitos e de todal-as sortes. Namentras agardan, cada pareja de cabalos ten pendurada dos pescozos unha caixa longa de madeira, de cú estreito, chea de palla trizada, na que

teñen afundidos os fuciños e na qu'están moendo tod'o tempo cos seus dentes enormes.

N-esta parte toda, o esterco de cabalo acúgúlase en proporcións pantástecas: moreas imensas qu'os barrendeiros recollen con angazo. Iste esterco non é com'o que nós coñecemos, disposto en pelotas arredondadas; é esmigallado e seco, craro, marelo, todo palla. Estas bestas nono moldean no intestino, senón qu'o botan desfeito, pastoso, poeirento. Semella que de tanta palla trizada coma rillan, bótana igual qu'a comen, de geito que non sei coma poden estar tan gordos; coma non seña que teñan un aparello digestivo perfeizoado qu'a estila. O esterco forma montes, e co-a chuvia, pasta. O certo é qu'as mañás, aquilo é unha maré de esterco que, ao barrelo, deixa regueiros no asfalto, arrentes das aceras, aplastado, esmagado contr'o chao pol-o tripar dos pés. Á tarde, já todo volve a estar limpo.

As ruas estas todas d'esta parte son estreitas, con aceras pequenas e casas moi outas do século XIX, do tipo das cidades do Norte, grandes, escuras, enmourecidas, con poeira nas repisas e grandes letreiros que colen o fronte todo. Nos baixos hai almacéns e oficinas de comercio. Non anda longe a antiga Bolsa, e pasan homes atafegados, c'un cartífol negro baixo do brazo. Hai rúas que levan nomes eclesiásticos e religiosos: rúa do Claustro, rúa do Bispo, rúa do Espírito

Berlínés

Santo. Na Königstr. está o edificio imponente e ojivalizante do Rathaus. Preto d'alí, ao pasalo río, hai un vello muiño que dá nome á unha rúa. Por atrás vai un camiño estrano e misterioso, qu'atravesa portas, páteos e pontes de ferro, un d'ises recantos vellos e cáxeque románticos que s'esconden ás veces nas grandes vilas.

Ao N. da illa, indo pol-a ponte e rúa de Monbijou — nome que com'os de Bellevue, Belle Alliance, etc., lembran o francesismo do tempo do Gran Federico — atopa un

outras rúas vellas semellantes, pero máis craras, co pazo e parque de Monbijou, o Circo, e unha chea de clínicas, sanatorios, hospitais, que rematan pol-o Oeste na Charité, e pol-o Norte no Nordhafen.

E quedannos as rúas d'aló embaixo, dende Hallesches Tordeica Oranien Platz e por alí, d'un aspecto todo diferente, e as do barrio de Neukölln, que ten imensas tendas e almacéns com'os da Ponte Mayor d'Ourense e de certos barrios de Vigo, quero dicir, do mesmo estilo e do mesmo cheiro de suburbio.

Volto á parte occidental, compre que fale por forza d'algúñas rúas modernas e fermosas: Emserstr. ten o engado d'estar unha parte d'ela grande sen edificar, e marchar pol-o tanto dereitiña por antre hortas e jardins; deliciosa pra andala todol-os domingos á mañá, ao surtir da misa na Ludevigkirche, pra me ir juntar aos amigos en Gieselerstr, Pommerschestr. toda con casas de novo estilo, moi asisado e comprensíbele, co-as suas portañas baixas e ruralizantes e os seus parterres de ferraya diante; rúa silandeira e saudosa, chea de fresca sombra Barstr. toda de fermosos hoteles estilo alemán, cada un co seu jardinciño.

Pra que falar máis d'isto? Hai tantas rúas e tantas das que lle fica á un unha lembranza, un detalle, unha ouservación feita, unha curiosidade calquera, unha solpresa, unha característica, anque non seña máis que de monotonía ou d'aborrecimento!

GENTE QUE PASA POL-AS RÚAS

O Señor outo, cadrado, de anteollos de cristais sen aro presos por un belisco no nariz, d'entrecello encollido, bigotiño de mosca, cabelo ao zero, en mangas de camisa, pantalóns grises craros, bastón na mán.

O Señor igualiño qu'o devandito, somentes que con anteollos de cuncha (celuloide ou pasta).

O Señor igualiño qu'os dous anteriores, somentes que sen anteollos.

O Señor igualiño que calquera dos tres, somentes que leva a chaqueta no brazo.

O Señor igualiño que calquera dos catro, somentes que non leva bastón, ou que fuma, ou que non fuma, ou que fuma charuto, ou pito, ou en cachimba.

O Señor que non varía de calquera dos outros máis qu'en levar a chaqueta posta.

Poden ser d'iste xeito a carta parte dos señores que pasan pol-as rúas de Berlín.

Fillo d'Israel

Dos que levan a chaqueta posta — estamos falando do vrau, e d'un vrau de moita calor — hainos que son vellos. N'iste caso, pode ser qu'a súa roupa seña escura, e aínda pode ser que leven o chapeu pendurado d'un ferríño prendido no chaleque, se é qu'o levan, e aínda poidera ser qu'o levaran posto.

As outras tres partes dos señores que pasan pol-a rúa, levan a *mappe*, o cártifol, debaixo do brazo ou collido pol-a anga. Metá d'iles leva na *mappe* a merenda; a outra metá, libros ou papeis ou instrumentos, asegún o seu oficio.

O Señor que pertencendo á calquera das castes anteriores, leva calzós curtos d'ises que chaman de golf e meias escocesas, e que se pode contar aproximativamente n-unha terceira parte ou máis dos que pasan.

De todol-os ditos, os que teñen menos de setenta anos, andan moi dereitos, moi espetados, pisan forte e abalan os brazos, que levan afastados do corpo, sacando os cóbados cara afora e cara adiante, e o peito car'arriba.

O Señor elegante, de cabelo longo, moi

planchadiño e brillante, fatelo escuro ben cortado, e non de tenda de roupas feitas, nen de pano teso e mal cosido, com'os outros, ás veces con pantalón craro e luvas craras na man, ás veces con botís brancos, bastón, s'o leva, de boa cana, e se cadra con puño d'outra materia; moitas veces, con chapeu.

O Señor de tipo fino, raro nas rúas de Berlín, se é novo, ou moi loiro e sonrosado, anque finamente, com'unha doncela, dend'o punto leve á coor de lume delicadamente posta, ou moreno, en cuílo caso pode ser tamén páleto; se é vello, moi branco e moi arreuadiño, c'unhas máns fracas e nudosas e cabelos de prata.

O Señor exótico, chino, japonés, indo, turco, case sempre de gafas, case sempre d'escuro, case sempre sorrindo, case sempre camiñando de vagar.

O home vestido de kaki, con calzón curto e bandas ou polainas, de cote mozo, coa

Berlinesa

face queimada do sol e cabelo rizado e alporizado. Ás veces leva camisa de franela con algibeiras. Ás veces vai en bicicleta. Ás veces, na bicicleta leva unha bandeiriña comunista. Ás veces leva as mangas refucidas.

O home vestido de mahón azul, s'é novo, todo rasurado, s'é vello, con bigote longo. Leva na testa unha gorra de plato azul ou negra, con bisera de pano ou de úl, ou unha

Berlinesa

gorra de bisera ingresa, ou, ás veces unha boina bilbaina.

O home c'un vestido vello e gorra de calquera das castes devanditas, ou chapeu tan vello com'o vestido.

Os outros homes.

A rapaza en pelo, de cabelo curto, loiro, brazos ao len, vestido sen mangas, curto, de saya lisa, de saya plisada, de saya con volantes, pernas ao ar, calcetis baixiños refucidos, e na man a *mappe*, collida pol-a anga, ou unha mala pequerrecha, da coor do coiro escuro, ou craro, ou azul, ou bermello, ou d'outra coor, que camiña apresa, abalando os brazos, con marcha militar.

A rapaza do mesmo feitfo qu'o specimen anterior, somentes que con boina bilbaina escura, ou branca, ou azul, ou rosa, ou verde, ou bermella, ou laranja, ou marela, ou feita de calceta en calquera d'esas coores, e posta d'esguello e pra trás.

A rapaza, de calquera dos dous tipos, mais que leva anteollos de cuncha (celuloide ou pasta) ou montados ao ar, e coa *mappe* debaixo do brazo.

Das rapazas sen *mappe* nen maletín, que non son moitas, hainas do mesmo tipo qu'as citadas, e hainas que levan chapeu. O chapeu, ou é pequeno acampanado, ou é unha gran pamela de tecido sutil. Moitas d'elas levan unha pelerina caíndo por atrás que

fai parte do vestido e que non lles fai gracia ningunha. As que non levan pelerina, levan todas un laziño estreito da mesma tela do vestido, c'unhas caídas longas por atrás, prendido n-un hombreiro, ou no meio do espaldar. Hainas mais refiñadas que levan á un tempo pelerina e laciño. Esta caste d'adubios débenlle cair tan en gracia ás berlinesas, qu'aposto calquera cousa que non hai unha que non teña pol-o menos un vestido co-istes aditamentos.

Outra sorte de vestidos d'estesa usanza son ises vestidos de tecido trasparente, estampado con imensas froles en fondo negro, e con moitos pingos e picos no fondo da saya longa, e que levan c'unba gran pamela que vai avalando ao andar. É o vestido que se puña Fran Tornegg pra ir ao Zoo ouvir á *Kappelle weunderbar*.

A rapaza elegante, con vestido xastre e chapeu, qu'á noite leva unha pelica arredor dos hombreiros.

A rapaza elegante vestida d'outro geito.

Ora: que son estas rapazas que van pol-a rúa? Señoritas? Artesanas? Obreiras? Empre-

Berlinesa

gadas? Estudantas? Criadas de servir? Beatas? Mulleres da vida? Ricas? Probes?

O que é maravilloso son as vellas. Vellas tan vellas coma estas, nonas hai no mundo. Vellas tan fachosas, non hay quen as atope. Vellas tan feas non hai quen as conciba.

Os chapeus das vellas son de feitos variados e inconcebíbeles. Hainos que semellan chisteiras, hainos que semellan os chacos dos schupos, hainos que semellan birretes doutorais, hainos que semellan cestos de froles, hai capotas, navios, tiaras persas,

Vella de Berlín

turbantes, tricornios, diademas, gorros de mandarín chino, ou do tempo de Calros IX de Francia, monteiras, calañeses, todo o habido e por haber.

As manteletas das vellas son da máis prodixiosa e barroca fantasía, adornadas con plisados, con flecos, con encaixes, con volantes, con pasamaneirías, con apricaciós, con calados, con lazadas, con caídas ou con todo á un tempo.

Os vestidos das vellas son un curso completo d'história do traxe, no século XIX.

As vellas ostentan moi fouchas e poseidas do rol a suntuosidade dos seus farrapos históricos. Resequidas, encurtidas, alcanforadas, andan por antr'a gente coma se tal cousa, sen pasmárense de nada, sen faceren de nada espavento. Elas siguen co-a súa. O que pensarán d'esto todo pra contra sí, calquera o sabe; mais elas así á vista, semellan adaptadas.

Hai vellas que levan bastón, o qual dalles unha respeitabilidade especial. Hainas que se sentan no café e fuman com'as mozas. Hainas que leen os jornais co intrínseco angustioso de s'agarraren á vida que se lles vai.

E cand'esa geración acabe, quen vai levar ises chapeus e esas manteletas?

CADELOS

Dín que Berlín ten 4.500.000 habitantes; outros dín que son 5.000.000. Refírense as

persoas. Dos cás, é ben seguro que a estadística ha estar publicada n'algures; os alemás non poden vivir sen saberen estas cousas. A mín non me gusta sabelas, e polo tanto, non precurei o censo dos cás. Así, ao bulto, coido que hai aínda máis que persoas.

En case todas as casas ond'entrei, víñ cadelos. Ouvín falar de varios casos de mordeladas. Pasando por diante de moitas fincas e hoteis, víñ escrito nas cancelas: *«Vorsicht! Biessende Hunde!»*: Atención! cás que morden! Un serán, andábase o Canedo, o Artís e máis eu paseando n'unha barca polo Lietzensee; dando voltas e máis voltas, n'unha d'elas, fumos tocar no fondo d'un lameiro d'unha finca particular, ou cousa así. Súpetamente, xúrden non sei d'onde dous cás ferozes que se botan berrando cara nós, tan asañados, qu'eu já os víñ dentro da barca. Pegamos nos remos, e dando co-iles na terra, puxamol-a barca pra o meio do lago, e librámonos por un trís. Cos cás de Berlín non hai bromas.

Craro qu'están sujeitos á minuciosa reglamentación. En case todos os parques hai letreiros que dín: *«Hunde an der Leine zu führen»*: levar os cás co-a cadea. Mais os

Vella de Berlín

alemás, tan ouservadores dos preceitos emanados da autoridade, obedecerán n'outras cousas, qu'o qu' n-esta, coma poidan fan que non saben. N'algures, o letreirinho era máis terminante:

«Hunde sind an der Leine zu führen (§ 80 Ziffer 7 der Polizeiverordnung vom

15-1-29. *Magistrat Berlin Bezirksamt Zehlendorf*. (Os cás han ser levados pol-a cadea. Párrafo 80 núm. 7 da Ordeanza de policía de 15 de Xaneiro do 29. O Magistrado de Berlín da oficina do barrio de Zehlendorf).

Nin por esas. Os berlineses, cando nonos ven, ceiban os cás e fanse os distraídos.

Contáronme á mín que unha vez fixéron un inquérito nos estudantes estrangeiros á ver qu'era o que pensaban d'Alemaña. Un estudante indio respondéu: É un país en que se lle quer moito aos animais e pouco ás

ás veces vai falando c'un amigo, e leva o seu canciño no colo moi collido. Se cadra leva dediante nenos pequenos que van pol-o seu pé; a quen leva nos brazos é ao cán.

Os que resultan máis paveros co cadeliño no colo, son os señores que teñen cara de mal genio, ou de malas pulgas, ou de poucos amigos, e que son abondosos en Berlín. É qu'os homes máis tremendos teñen ao millor por adentro un curazón de manteiga.

E se cadra, aló dend'a J. J. Rousseau Insel do Tiergarten, venlles unha beinzón invísele.

CARROS

Pol-as rúas de Berlín anda moito carro puxado por cabalos enormes de patas gordas, case sempre pedreses, cabalos de tiro pesado da Mitteleuropa, qu'outrora se cadra levaron no lombo aos paladís cobertos de ferro.

O carro clásico componse d'unha armación de grosas trabes e pontós que descansa nos grosos e pesados jogos das rodas, e no que, con ladrairos de quitar e poñer feitos d'espesas táboas, arman un caixón de cú apretado, quere se decir, estreito abaixo e abrindo cara enriba, no feitio d'unha artesa d'amasar, anque máis eisagerado, feitio caraterístico non somentes dos carros, senón dos caixós dos cestos e d'outras moitas cousas. Ás veces, os pontós dos lados que fan d'estadullos onde apoian os ladrairos, van asegurados c'uns esteos que van do cabo superior ao cubo da roda.

Os cameós teñen o feitio dos carros medievais de catro rodas: levan por enriba un armadillo pra botar un toldo, que é singelamente unha peza grande de tecido, ou levan un pé por adiante e outro por trás, axuntados por unha barra horizontal riba da que botan a tea facendo com'unha tenda de campaña.

Hai outros enormes e todos pechados que semellan unha casa andando.

Hai carros de man, especialmente nas estaciós, que son unhas angarelas longas de pau e ferro, montadas n-un par de rodas.

Hai logo toda caste d'automóveles, autobuses d'un e dous andares, carros eléctricos,

Mayorai Berlínés

persoas». Isto esprica o qu'acontez cos cadeiros. Mímanos, acaléntanos, aloumiñanos, trátanos a corpo de rei.

Hai en Berlín unha hora caraterística, que é a hora d'antre lusco e fusco. É a hora de sacaren os cás á mexar. Todal-as rúas, principalmente aquelas máis despexadas, ond'hai jardís ou parque, onde pasan menos autos, que son máis tranquiás, échense de cás acompañados pol-os seus donos, ou pol-os fillos dos seus donos, ou pol-as criadas dos seus donos. Uns van ceibes, outros lévanos *an der Leine*; mais outros moitos, sobre todo cando son pequerrechos, lévanos no colo. Non se verá un home c'un neno no colo, mais c'un cadeliño si que se vé. Ao millor pasa un señor moi serio e respeitoso,

e carriños que son un caixón montado n-un triciclo.

TENDAS

Hai rúas sen tendas (Emserstrasse, Pommerschensteasse); mais n-outras, en cada casa unha tenda, ou tres ou catro, ou máis. Letreiros en pedra, mármore, madeira, cristal, louza, azulejos, metais, predominando os en branco ou dourado ou coor en fondo negro, en latino, en gótico, en cursivo alemán, en cursivo latino, en latino moderno de tipo alemán, en rabínico, etc.

Indo da miña casa pr'a casa do Tobío e o Canedo, (Kurfürstendamm, Brandenburgischerstrasse, Hohenzollerndamm, Gieselerstrasse) atopo, por exemplo:

Saisons Ausverkauf; Zahnarzt; Keramisches Laboratorium; Rechtsanwalt; Bardin Konditorei; Colonial Waren, Feine Fleischwaren, Bols, Liköre, Delikatessen; Sarotti Schokolade; Buchhandlung-Leihbibliothek; Drogerie-Parfümerie; Dresdner Bank; Palm Zigarren; Cryso Perlen; Pensiou; Tea room (Tee Raum); Generalvertretung Kinematographische Schatzow; Farbenindustrie Aktiengesellschaft; Adan, Das Spanische Oliven Oel; Detektiv Siebert; Pelzmoden; Umzüge Intern Spedition-Bureau; Die Sturm; Res-

taurant zum Tucher, Tucher Bier, Nürnberg; Bavaria Bräu Stübl; Boeckl-Handschuhe; Wuczik Schokoladen; Hanarilla Zigarren; Blumen Paatsch; Uhren, Goldwaren; Hohensonne Damen Friseur, Wagenführ; Karlsbader Fein Bäckerei; Conditorei Café; Der Herren Salon (Rasieren); Cigarren; Schultheiss Patzenhofer; Schumacherei; Installationsgesellschaft; Weiss und Wollwaren; Schnell Abschmier Dienst; Leder und Pelz; Wild, Fische, Geflügel; Gross Wascherei, Fein Plätterei; Meierei; Installations Büro; Milch, Sahne; Obst und Südfruchte Handlung; Eier, Butter, Käse-Gebrüder Groh; Wascherei; Kleider, Kostüme, Mäntel; Spezielle Seifen; Schokoladen, Pralinen, Kakao; Färben, Reinigen, Reparaturen; Wiener Boheme Verlag; Räucherwaren; Verbandstoffe, Seifen, Drogerie; Eis, Konditorei; Schumacherei Reparatur Werkstatt Wäsche nach Gewicht; Gas Wasser und Elektrische Anlagen; Eisenwaren Hans und Kuchengeräte; Balletschule; Tesma Cigaretten; Bier Quelle; Blumen; Elegante Damen und Herremnoden nach Mass; Garantiert reine Natur Butter; Installations für Gas, Wasser, Heizung Anlage; Dr. Heim, Arzt für innere und Kinderkrankheiten; Kaffee Import Gross Rösterei; etc.

(Continuaráse)

OS HOMES, OS FEITOS, AS VERBAS

VIDA UNIVERSITARIA

CURSO DE LITERATURA GALEGA
pol-o profesor Filgueira Valverde.

ORGANIZADO pol-o «Instituto de Estudios Regionales» que ten vida dentro da Universidade, celebróuse no mes pasado, n-unha aula da Facultade de Letras, un curso de quince leccións encol de Literatura da nosa terra á cargo do profesor Filgueira Valverde. Baixo os amprios títulos de: «Lírica Medieval», «Prosa medieval galega», «A decadencia» e «O Rexurdimento», estudou o distinto autor de «Os nenos», con grande acopio de erudición i-en forma maxistral e amena, dende o lirismo galego primitivo, pasando pol-os cancioeiros e as distintas vicisitudes das letras galegas, deica á literatura dos nosos días. Analizou e fixo críticas

novas e orixinais respecto das principais figuras literarias galegas, significando a súa influencia no rexurdimento actual.

As conferencias, que se viron amenizadas por unha grande cantidade de público de todas as crases sociais, ansiosas e preocupadas pol-as cousas nosas, foron un novo éxito no presente decorrer pol-os propios viciros do primeiro Centro de Cultura da nosa terra.

CONFERENCIAS de Sergio de Sousa

O ilustre ensaísta luso atópase dende o mes de Xaneiro na nosa Universidade, invitado pol-a Facultade de Letras, pra dar un ciclo de disertacións encol da Literatura do seu país. O profesor Sousa, unha das per-

soalidades máis destacadas da intelectualidade portuguesa, realiza nas suas leicións unha laboura marcadamente crítica, lendo anacos dos principais literatos do pobo irmán analizando despois as características esenciais e distintivas de cada un. Sobresairon deica agora os estudos que ten feito da persoalidade de Antero de Quental, Eça de Queiroz e Castello Branco.

Sergio de Sousa seguirá antre nós deica o remate do curso e agardamos do seu recoñecido valer orientacións novas e documentadas na amenidade das súas charlas, reveladoras da riqueza literaria e espiritual do portugués.

EXPOSICION DE ARTE GALEGO

TÉMASE facer, por artistas novos, de acordo co decano da Facultade de Filosofía e Letras, unha exposición periódica de arte gale-

go, n-unha aula da devandita Facultade, habilitada pra tal feito. A inauguración coincidirá con unha charla centífica encol do arte á cárrago d-un nomeado artista portugués; e n-ila exhibiránse cadros de arte novo e popular galego, de prestixiosos autores. O mesmo tempo editarase unha revista, pol-o de agora anual, na que se reproducirán todas as obras de artistas modernos e de ambiente tamén popular.

Están encargados do ordeamento e dirección da exposición, o Decano da Facultade de Letras, Pérez Bustamante, e os coñecidos dibuxantes, Maside e Seoane. Nós non podemos por menos de gabar i-estimular o proseguimento que tal empresa merece ó introducir na nosa Universidade, unha nova manifestación da cultura galega, que somella ir entrando pasenñamente no lugar que por dereito e historicamente lle pertence.

SEMINARIO DE ESTUDOS GALEGOS

DENDE hoxe escomezamos á publicar na nosa revista unha sección síntesis da laboura que realiza o Seminario de Estudos Galegos, por considerar que a marcha lumiosa i-ergueita da máis outa institución cultural galega, non debe ficar allea ó coñecimento dos nosos lectores, cando o intrínseco pol-as nosas cousas está adquirindo nos intres que percorren, a máxima valoración.

As informacións mensuais levarán sómentes co índice dos principais acordos e traballos, o selo da brevedade, que impida o recargo da noticia escueta e limpa das orientacións que o guían.

PUBRICACIONES

TÉNSESE presentados, previo informe do Director da Sección correspondente, os seguintes traballos:

• Catálogo de Castros da Terra de Lobeira por Florentino L. Cuevillas e Xurxo Lorenzo.

• Tres estazóns rupestres da Serra de Leboeiro por Xurxo Lorenzo e Luciano Fariña.

NOVO SOCIO

POL-os señores Cabeza de León, Pedret e Filgueira, propúxose pra o seu ingreso como socio do Seminario ó señor Sergio de Sousa, ensaísta portugués, que se atopa en Compostela invitado pol a Facultade de Letras pra explicar unha serie de leicións en-

col da literatura do seu país, sendo aceptada a proposta por unanimidade.

SEICION DE CENCIAS INDUSTRIAS

SUSCRITA pol-os inxeneiros industriais, Fernández e Ogando, acórdase aceptar o espírito da instancia dirixida á esta institución cultural pol-os devanditos señores, a fin de crear unha nova sección, dentro d-aquí centro que encamiñando as súas actividades ó estudo, investigación, creación i-espallamento das industrias á base das posibilidades de Galicia en xeral, traballe pra aproveitar deica o extremo todol-os elementos vitais que ela conteña enchendo na mensura dos seus esforzos o tal oco. A Sección que se tidoará de Cencias Industriais e Arquitectónicas rexirase pol-os mesmos métodos que o resto das Seccións, con un xefe, pra cuio cárrago se propuxo ó arquitecto señor Gómez Román e c-unha base de residencia que radicará en Vigo.

CURSO DE VRAN «ULTREYA»

A proposta do prof. Alvaro de las Casas, teimase a cristalización d-un proleito pra orgaizar no Colexio «Labor» de Vigo en colaboración co-as orgaizacions «Ultreya», que dirixe o devandito profesor, uns cursos de vran, con arreglo ás seguintes bases, e baixo a dirección dos mestres: Otero Pedrayo, Risco, Martínez López, Filgueira Valverde,

Carro e Sebastián González, desenhados para tal efecto polo Seminario.

«1.º Esta xeira docente desenrolarase do 1 ó 30 de Agosto de 1933 no Colexio «Labor» de Vigo. Comporase de tres estadas: na primeira —do 1 ó 10— expricarase Historia e Xeografía de Galicia; na segunda —do 10 ó 20— Lingua e Literatura galegas; na terceira —do 20 ó 30— Arqueoloxía e Arte asimesmo galegos.»

«2.º En cada estada ditaranse dúas leicións pol-a mañán: de 10 á 11 e de 12 á 1; e dúas na serán: de 4 á 5 e de 6 á 7. Con carácter voluntario realizarase unha excursión ó Castelo de Monterreal, excavación do írega e Túi, excursión que se terá de repetir en cada unha das tres estadas.»

«3.º Pra esta xeira ademitense asistentes internos e libres. Os internos, que se domici-

liarán no propio Colexio «Labor», pagarán comprendida matrícula e manutención, 60 pesetas por cada estada. Os externos, 10 por cada estada. O externo que se matricule nas tres estadas satisfará 25 pesetas pol-as 120 leicións.»

«4.º Os dereitos satisfaranse ó se inscribir na matrícula. Esta ten de se solicitar do Consello de «Ultreya» (Manuel Quiroga 24, Pontevedra), directamente ou por meio das delegacións de «Ultreya».

«5.º O número de inscricións é limitado: 20 lugares pra internos e 100 pra externos. En todo caso terán dereito preferente na inscrición os «Ultreya» e os socios do Seminario de Estudos Galegos.»

«6.º Ficou nomeado Segretario Xeral do curso, Xurxo Lorenzo, do Seminario de Estudos Galegos.»

PUBRICACIÓNS RECIBIDAS

DESCOBRIMENTO Lisboa, números do verán e do outono de 1932, preséntanos catro traballos en homenaxe a Goethe. O Sr. Antonio Sergio (*Guilherme Meister, Cándido e Gonçalo Mendes Ramires*) fai unha comparación ant'os héroes de Goethe, de Voltaire e d'Eça de Queiroz, decidíndose, coma tiña qu'acontecer, dada a ideoloxía do A., polo de Voltaire. Pra Antonio Sergio, o *Wilhelm Meister* non é un libro contra a poesía, coma dixeran Novalis, nin xiquera contra todo o Romantismo integrándoo n-un ideal mais amplo, e polo tanto, clásico. Coma moitos outros, Antonio Sergio trabuca *Sturm und Drang* con Romantismo propiamente dito; e aínda o seu concepto do clásico é contradictorio: por unha banda, classicismo é unha harmonía mais alta e mais ampla; polo outra é aínda o grego. A miraxe helénica persiste n-il. Nais no seu concepto, o classicismo goethiano resulta estreito, por non ser revolucionario, por ter sido Goethe un «burgués conservador». E quer aínda ver unha relación ant' a prudencia conservadora de Goethe, e a súa antipatía á matemática de Newton. D'eiquí a superioridade do Cándido de Voltaire encol do Guillermo Meister de Goethe e mais do Gonçalo Mendes Ramires d'Eça de Queiroz: o que Cándido remata no «idealismo social», e os outros dous non surten d'un individualismo egoísta.

Despoixas d'iste artigo, no que vence o preconceito políptico, ven outro de Philéas Lebesgue: *A metafísica do «Fausto» e a crise moral do noso tempo*. O gran escritor francés persegue n-il os rastros das verdades

últimas da Cencia Oculta nas dúas partes do *Faust*. Sabido é o apaixonamento con que Goethe s'adica ao estudo das vedadas ciencias, d'onde se cadra tirou moitas sugestións pra as súas teorías centíficas, que fican sendo, digan o que queiran, a parte mais valiosa da obra goethiana. Goethe coma oculista foi estudado especialmente por R. Steiner, que d'il tirou moitas ideas directrices, por Max Seifling, etc. Ph. Lebesgue considera que foi desnordeado polo seu descoñecemento da tradición céltica, polo soño germánico e mais polo a filosofía de base orientalista do seu tempo. A políptica, seu dúbida, iñora moitas cousas; o ocultismo pódese trabucar d'un xeito fatal —por iso iso é a mais perigosa das ciencias— mais así e todo, sabe que non hai outra redención pra o home qu'a *Redención polo Amor*, co qual, Deus, a quen a políptica tantas veces vira as costas, áchase de cote á vista. Vese ben que Ph. Lebesgue que sabe estas cousas, embora nonas diga craro. Asegún il, o trabucamento de Goethe levou Fausto ao «pensamento dos inventores e sociólogos do século XIX. Esse sonho —dí— fomentou o *mecanismo* infernal que ameaza fazer desta terra uma prisão de forados... «Fausto é bem o *Homem moderno*, que se iludiu sobre o seu verdadeiro poder e que, sem ter em conta os ensinamentos da Tradição, quis viver pela Acção a experiência mais perigosa que foi jamais tentada sobre a terra. Embriagado pelos primeiros êxitos, julgou-se predestinado, sempre pela virtude da Acção, a ser um deus. E vacila à beira do Abismo». Ph. Lebesgue é quen dí o certo.

Goethe e o drama espiritual da sua época é outro artigo no que o Prof. Hermani Cidade amóstrase novamente como fino historiador das ideias. Iste comprende outramentres o que é o *sturm und Drang*, cume espiritual da *ansia fáustica*, qu'en Goethe esperitou ao contaudo con Herder, en Strasburgo; non romantismo ainda, mais preludio romántico — protoforma do romantismo — que H. Cidade caracteriza ideologicamente coma cobiza de comprehendel-o mundo orgánicamente com'un Gran todo vivente, con certa revolta do germanismo vital contra da orde árida e amorfa do romanismo. D'iste geito, na obra de Goethe, que vai marcando o seu desenvolvimento espiritual, vai descobrindo a evolución mental da Europa coetánea. Despois da viaxe á Italia, ven o tempo de calma apolínea, de tranqúilo equilibrio, que corresponde ao trunfo na Europa da burguesia e do seu ideal, non ergueito, senón realista, utilitário, idólatra dos feitos, etc., mais ao mesmo tempo encalmado, tranqúilo, folgado, tolerante, doado, cecais un verdadeiro óptimo, que alguén chamóu a Edade d'Ouro do mundo moderno, e que, arrempuxado — decimos nós — pol-o imperialismo e pol-o socialismo, esborrallouse na Grande Guerra. Isto todo vé en Goethe, H. Cidade, paralelizando audazmente, coma il mesmo di, o *processus outogénico* co *processus filogénico*.

Por fin, João de Castro Osorio, interpreta ao seu geito a *Disciplina goethiana*. Goethe é aínda eiquí o Titán rebelde que ceibe de toda certeza exterior a si propio — verdade religiosa, dogma, principio dominante, creenza segura — procura coscentemente en toda a sua obra, que é unha obra d'auto-educación, d'auto-formación, a conquista da sua propia certeza interior da posesión serea de si mesmo, verdadeira auto-creazón. A grandeza do Romantismo, pra Castro Osorio, está en precural-a realización do complexo humano, todol-os istintos, todal as forzas, todal-as ansias do coñecimento. O que Castro Osorio chama o Romantismo «imperialismo do ser humano» non é máis que o titanismo, o gérmo do humanismo ou humanismo — o home divinizado — pezoña diabólica qu'o demo inseriu no Romantismo, qu'era en si unha reacción salvadora, pra perdelo com'o perdeu. O qual veu recoñecer o propio A. do artigo, no meio da sua prosa demasiado oratoria. «Assim, o *Fausto* é realmente o poema simbólico de um momento da civilização, quando, perdidas as certezas religiosas, o homem procura encontrar-se... vive o orgulho e a afirmação *demoniaca*... etcétera». A disciplina goethiana salva o esforço romántico; mais é unha disciplina pra chefes, non pra masas — coñecido é o pensamento politéco de João de Castro Osorio —

«o sentido do bem publico, mas a recusa terminante em deixalo entregue à incerteza de pensamento e à inconsistência de sentimentos da massa... convicção de que o elemento criador e impulsionador das sociedades está nos hérois e mesmo na força e no poder». Recaimos na politeca con senso contrario ó do Sr. Antonio Sergio. — V. R.

Boletín de la A. Gallega.

Galicia, Año I, núm. 3, revista mensual ilustrada. Director-gerente: José Boullón; Director literario: L. Conde de Rivera. Madrid, Septiembre de 1932. Unha revista dos galegos de Madri, co seu intrés, cousas en col das vilas galegas, d'artistas e escritores galegos. Tomo xêra', século XIX.

Boletín de la Sociedad Castellonense de Cultura, tomo XIV, 1933, Cuaderno I,

A Fouce, Bós Aires.

La Opinión, Suplemento mensual de arte y letras. Avellaneda (Rep. Argentina), Enero de 1933.

Seara Nova, Lisboa.

Broteria, Lisboa, Fevereiro, 1933.

Galicia, Buenos Aires.

Archives suisses des Traditions populaires. Prof. Dr. Ed. Hoffmann Kraye, Doctor Hanns Bächtold-Stäubli e Dr. Jean Roux. Basileia.

La Nostra Terra, Mallorca, Novembre, de 1932.

O Instituto, Coimbra, Vol. 85, 4.ª Serie, vol. 4.º, núm. 1, 1933.

Euzkadi, Bilbao.

Portucale, Porto, Novembro-Dezembro, de 1932.

Correo de Galicia, Buenos Aires.

Revista de Cultura, Río-de-Janeiro, Fevereiro, 1933.

Galicia en Madrid, órgano de Lar Gallego, Enero, 1933. Outra revista de galegos de Madri, tipo máis moderno, achegándose ao tipo Magazine.

Revista de Espiritismo, Lisboa, Setembro-Outubro, 1932.

Imprenta NOS. — Hortas 20. Santiago.

A hixiene nos nenos

é a garantía da súa saúde física e moral o día de mañá.

No diario aseo dos nenos emplee o **"Jabón Sales de la Toja"**, único que ás súas altas calidades meiciñás xunta toda a finura e perfume d'un xabón de tocador.

Contribúe ó perfecto desenvolvemento das criaturas e evita o perigo da escrófula e o raquitismo.

**JABÓN
LA TOJA**
UNICO EN EL MUNDO

RENTZ

O Xabrón da Toxa
é o mellor.
Honra á Galicia no
mundo enteiro

MERQUE VOSTEDE
Plumeiros RAFIUM

DE MÁIS DURA QU'OS DE PLUMA E LIMPAN MILLOR.
VÉNDENSE EN TODOL-OS ESTABRECIEMENTOS DO RAMO.

ANDRÉS PERILLE --- OURENSE

Sanatorio Quirúrgico de San Lorenzo
Santiago de Galicia

De los Profesores

D. Fernando Alsina y D. Antonio M. de la Riva

CIRUJANO

GINECÓLOGO

FOTOGRAFADO

Si quer qu'os seus fotografados sexan o mais perfecto posibres, convelle en

Talleres de fotografado ESPASA CALPE S.A.

Ríos Rosas, 24-Apartado, 547 MADRID

A sua biblioteca non será
unha biblioteca galega,
mentras non adequira as
obras editadas por

NÓS

PUBRICACIÓNS GALEGAS E IMPRENTA
HORTAS, 20 SANTIAGO